

Ο Αναλφαβητισμός στην Ελλάδα

Θανάσης Βασιλόγιαννης

Αθήνα, 2009

Θανάσης Βασιλόγιαννης

Ο Αναλφαβητισμός στην Ελλάδα

Smashwords Edition, Σημειώσεις Άδειας

Αυτό το eBook παρέχεται δωρεάν, αλλά παραμένει στην πνευματική ιδιοκτησία του συγγραφέα. Μπορεί να αναπαραχθεί, να αντιγραφεί και να διανεμηθεί για μη εμπορικούς σκοπούς, εφόσον παραμένει στην ολοκληρωμένη αρχική μορφή του.

© Θανάσης Βασιλόγιαννης

Αθήνα, 2009

avasi@sch.gr

Εισαγωγή

Στην αρχική σελίδα του portal της UNESCO (UNESCO α, 2008) για τον αναλφάβητισμό διαβάζουμε πως σήμερα ένας στους πέντε είναι αναλφάβητος (τα δύο τρίτα εξ αυτών γυναίκες), ενώ 75 εκατομμύρια παιδιά εκτός σχολείου! Το παγκόσμιο αυτό φαινόμενο ερευνάται στην παρούσα εργασία: Αρχικά θα προσεγγίσουμε το θέμα εννοιολογικά και θα δείξουμε τη σχέση του με την εκπαίδευση ενηλίκων. Θα διερευνηθεί η έκταση και η εξέλιξη του αναλφάβητισμού στη χώρα μας, ενώ θα γίνει και συγκριτική παράθεση σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος θα προσδιορίσουμε τους φορείς και τις στρατηγικές που εφαρμόζουν με στόχο την εξάλειψη του φαινομένου στη χώρα μας.

Εννοιολογική προσέγγιση

Για να προσδιορίσουμε την έννοια του αναλφάβητισμού, πρέπει πρώτα να εξετάσουμε το κοινωνικό, ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο που αναφερόμαστε. Μια πρώτη προσέγγιση του όρου αναφέρεται στην αδυναμία γραφής και ανάγνωσης εκ μέρους του ατόμου. Οι τεχνολογικές εξελίξεις του πρόσφατου παρελθόντος, οι κοινωνικοί αγώνες για βελτίωση της ποιότητας ζωής και η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη μας κάνουν να βλέπουμε αυτό τον ορισμό μάλλον ανεπαρκή. Οι διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες ζωής και οι επιδιωκόμενες ικανότητες και δεξιότητες εκ μέρους των ατόμων έχουν σαν αποτέλεσμα την αναπροσαρμογή του ορισμού έτσι ώστε να ικανοποιούν συγκεκριμένα κάθε φορά κριτήρια ή και σκοπιμότητες.

Σύμφωνα με τον σύγχρονο ορισμό της UNESCO (UNESCO β, 2008): “Ένα άτομο είναι εγγράμματο όταν μπορεί με κατανόηση και να διαβάσει και να γράψει μια σύντομη απλή δήλωση στην καθημερινή του ζωή”. Στην έκθεση του 2006 (UNESCO γ, 2008) παρατίθενται μια σειρά από εθνικούς ορισμούς κρατών μελών του ΟΗΕ, όπου φαίνεται και η διαφορετική προσέγγιση του θέματος:

Άλλοι θέτουν το ζήτημα στη βάση της ικανότητας ή όχι, να διαβαστεί ή και να γραφεί εύκολα ή δύσκολα μια πρόταση, ένα άρθρο εφημερίδας ή ένα γράμμα. Άλλοι, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, ορίζουν ένα άτομο αναλφάβητο ή όχι, ανάλογα με τα χρόνια παρακολούθησης της βασικής εκπαίδευσης, χωρίς όμως να προσδιορίζουν ομοιόμορφα και το επίπεδο ικανοτήτων γραφής και ανάγνωσης. Τέλος, χώρες όπως η Βρετανία, ΗΠΑ, Σουηδία κλπ, συμπεριλαμβάνουν στον ορισμό και την ικανότητα εκτέλεσης αριθμητικών πράξεων. Παρατηρούμε λοιπόν μια πολυμορφία στον προσδιορισμό της έννοιας καθώς δεν υπάρχει συμφωνία ούτε ως προς τα χρόνια σχολικής εκπαίδευσης ούτε συγκεκριμένες ικανότητες που πρέπει να έχει κάποιος για να θεωρηθεί εγγράμματος ή αναλφάβητος. Έτσι στην ιστοσελίδα της UNESCO (UNESCO δ, 2008) διαβάζουμε τον όρο που αναφέραμε παραπάνω συμπληρωμένο με τη φράση: “Συμπεριλαμβάνει ένα συνεχές δεξιότητων ανάγνωσης και σύνταξης εγγράφων και συχνά περιέχει βασικές αριθμητικές - μαθηματικές ικανότητες”, που ικανοποιεί ένα ευρύτερο φάσμα απόψεων.

Ο ΟΟΣΑ έχει αναπτύξει το πρόγραμμα PISA, που μετρά πόσο καλά οι νέοι 15 ετών είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις των σημερινών κοινωνιών της γνώσης. Ο αλφαριθμητισμός για τον οργανισμό (ΟΟΣΑ, 2006) ορίζεται ως η δυνατότητα ενός ατόμου να καταλάβει, να χρησιμοποιήσει και να γράψει κείμενα προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του και να αναπτύξει τις γνώσεις και τις δυνατότητές του, ώστε να συμμετέχει αποτελεσματικά στην κοινωνία. Εισάγει δε τις έννοιες του μαθηματικού και επιστημονικού αλφαριθμητισμού, σηματοδοτώντας την σημασία τους στον σύγχρονο ανεπτυγμένο κόσμο.

Στην ΕΕ το κοινοβούλιο έχοντας υπόψη την ανθρωπιστική αλλά και οικονομική πλευρά του φαινομένου εξέδωσε το 2002 μια έκθεση σχετικά με τον αναλφαριθμητισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2002). Εκεί αποδέχεται την εγγραμματοσύνη ως *“την δυνατότητα ανάγνωσης και γραφής που χρησιμοποιούν οι ενήλικοι στην καθημερινή τους ζωή, στην*

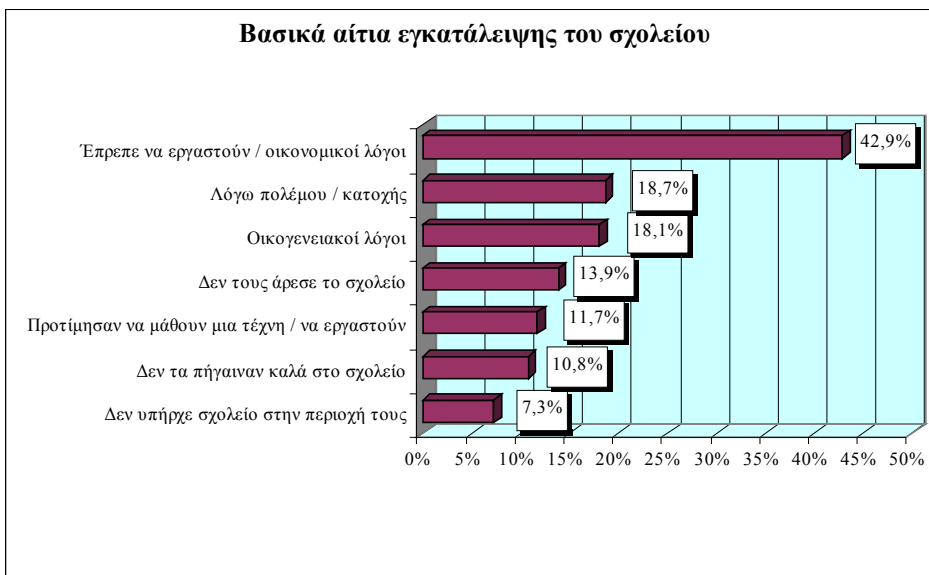
εργασία ή στην κοινότητα”. Στις προηγμένες κοινωνίες της ΕΕ φαίνεται πως ο αναλφαβητισμός είναι στενά συνδεδεμένος με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Έτσι ενήλικες που βρέθηκαν για κάποιο λόγο εκτός σχολείου, μετανάστες, άτομα με αναπηρίες και άλλες μειονεκτούσες ομάδες διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο αποκλεισμού από τα δρώμενα. Είναι επομένως επιβεβλημένο να αναδειχθούν φορείς εκτός του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος, που να φροντίζουν για την ενσωμάτωση αυτών των κατηγοριών στην κοινωνία περιορίζοντας τις όποιες αρνητικές συνέπειες. Εκτός αυτών σε ψήφισμα του κοινοβουλίου (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2006) για τις βασικές ικανότητες στη δια βίου εκπαίδευση ορίζονται μια σειρά από τέτοιες που είναι πολύ πιθανό μεγάλο μέρος του πληθυσμού να καταστεί λειτουργικά αναλφάβητο.

Εισάγεται η έννοια αυτή για να διαχωρίσει τον αναλφαβητισμό σε αυτόν που ονομάζουμε **οργανικό** “*που περιλαμβάνει τα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο*” (Ευστράτογλου, 2006: 15) και τον **λειτουργικό** “*που περιλαμβάνει τα άτομα που δεν μπορούν να λάβουν μέρος σε όλες τις δραστηριότητες που ο αλφαβητισμός είναι απαραίτητος για την αποτελεσματική λειτουργία της ομάδας και της κοινότητάς του καθώς και να το καταστήσει ικανό να συνεχίσει να χρησιμοποιεί ανάγνωση, γραφή και αρίθμηση για την ανάπτυξη τη δική του και της κοινότητας*” (Σουμέλης, 1993: 23). Ενώ ο εντοπισμός των ατόμων που συνιστούν την πρώτη κατηγορία είναι μάλλον εύκολος δεν συμβαίνει το ίδιο και στη δεύτερη. Και αυτό γιατί πρέπει να προσδιοριστούν τόσο ποσοτικά όσο και το βάθος των ικανοτήτων ανάγνωσης, γραφής και αρίθμησης που πρέπει να κατέχει ένα άτομο ώστε να αντιμετωπίσει με επιτυχία θέματα της καθημερινότητάς του ανάλογα με τη δραστηριότητά του. Εξάλλου η σύγχρονη κοινωνία της γνώσης και των πληροφοριών απαιτεί νέες ικανότητες και δεξιότητες από τα άτομα, οδηγώντας τα στην δια βίου μάθηση, αν θέλουν να παραμείνουν στο παιχνίδι. Ταυτόχρονα εισάγονται έννοιες όπως τεχνολογικός, ψηφιακός, και επιστημονικός αναλφαβητισμός που προσπαθούν να προσδιορίσουν ιδιαίτερες

μορφές του σύγχρονου αναλφαβητισμού (Ευστράτογλου, 2006: 16).

Αίτια του αναλφαβητισμού

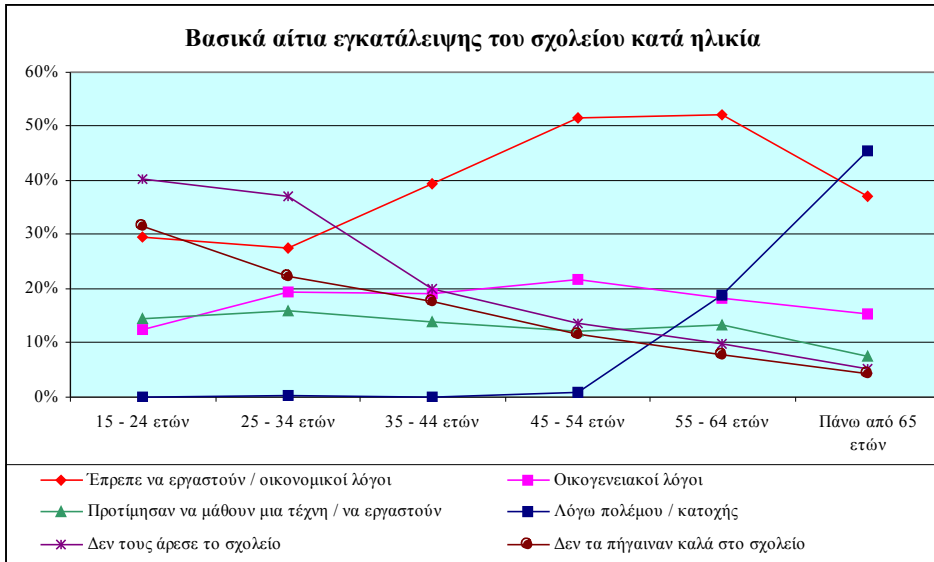
Σε μια προσπάθεια διερεύνησης των αιτιών που προκαλούν το φαινόμενο, η πανελλήνια έρευνα του ΕΚΕΒΙ (ΕΚΕΒΙ, 1998: 11) σε όσους δεν είχαν ολοκληρώσει την 9ετή εκπαίδευση και δεν συνέχιζαν να σπουδάζουν, έδειξε ως κυριότερες αιτίες βιοποριστικές και κοινωνικές ανάγκες των ερωτώμενων, όπως φαίνεται στο Σχ.1, ενώ σημαντική είναι και η παρουσία απαντήσεων που αφορούν στο ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα.

Σχήμα 1 Βασικά αίτια εγκατάλειψης του σχολείου

(Πηγή: ΕΚΕΒΙ)

Στο Σχ.2 βλέπουμε και τη διαφοροποίηση ανά ηλικία, όπου παρατηρούμε κυριαρχία των οικονομικών προβλημάτων αλλά και τον πόλεμο στις μεγαλύτερες ηλικίες, ενώ οι νεαρότεροι “δείχνουν” ως σημαντικότερες αιτίες την αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος να τους προσφέρει εξατομικευμένη υποστήριξη και να τους πείσει για την αναγκαιότητα παραμονής τους στο σχολείο.

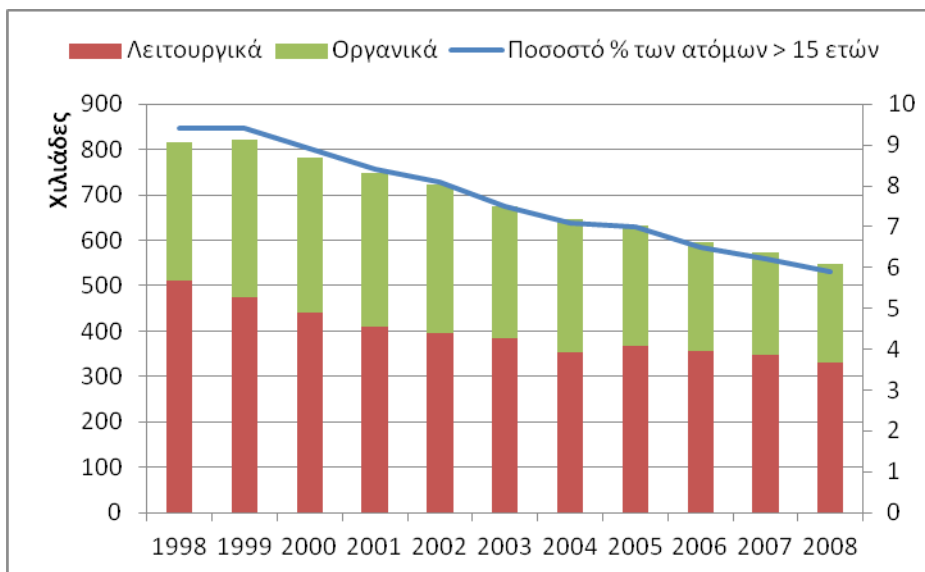
Σχήμα 2 Βασικά αίτια εγκατάλειψης του σχολείου κατά ηλικία
(Πηγή: ΕΚΕΒΙ)

Η έκταση του φαινομένου

Υιοθετώντας τον εθνικό ορισμό του αναλφαβητισμού, όπως αυτός καταγράφεται στην έκθεση της UNESCO (UNESCO γ, 2008), δηλαδή πως όποιος δεν παρακολούθησε καμία τάξη στο Δημοτικό σχολείο είναι οργανικά αναλφάβητος και όποιος δεν έχει τελειώσει και τις έξι τάξεις του Δημοτικού είναι λειτουργικά αναλφάβητος, πρόσφατα στοιχεία της ΕΣΥΕ για την Ελλάδα (ΕΣΥΕ, 2008), δείχνουν πως στο σύνολο του πληθυσμού πάνω από 15 ετών, 9.230.100 ατόμων, οι αναλφάβητοι στη χώρα μας οργανικά και λειτουργικά, ανέρχονται σε 546.500 άτομα ή σε ποσοστό 5,9%.

Η εξέλιξη του φαινομένου

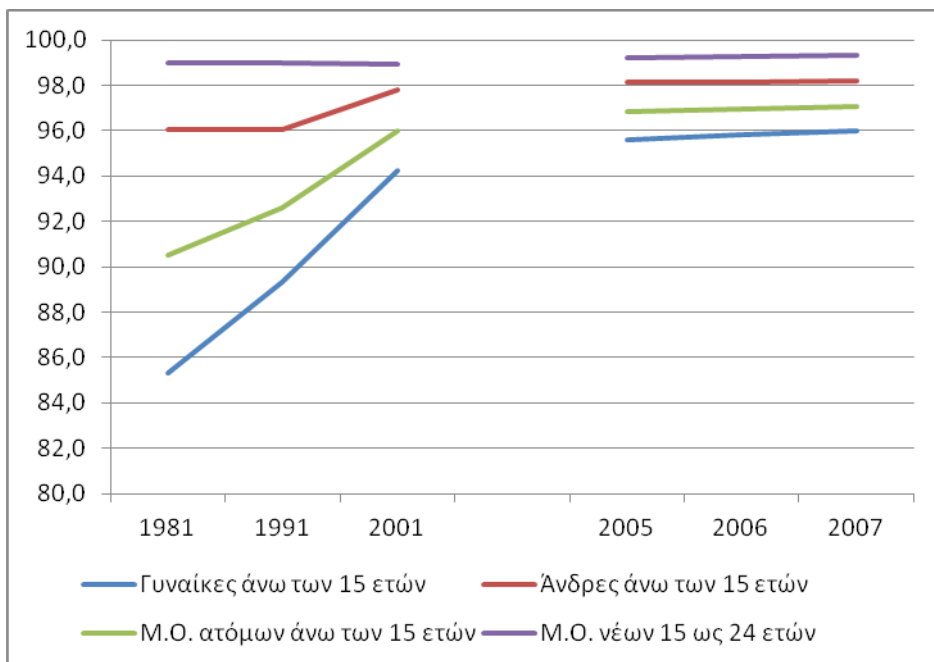
Στην προσπάθεια να διερευνηθεί η εξέλιξη του αναλφαβητισμού στη χώρα μας και επιλέγοντας ως χρόνο αναφοράς το Β' τρίμηνο κάθε χρονιάς της τελευταίας δεκαετίας, προκύπτουν τα αποτελέσματα (UNESCO γ, 2008) του παρακάτω σχήματος:

Σχήμα 3 Αναλφάβητοι στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία (Στοιχεία: ΕΣΥΕ)

Όπως φαίνεται καθαρά από τα στοιχεία του Σχ.3, η τάση είναι σαφής και κινείται προς την κατεύθυνση μείωσης του συνολικού ποσοστού αναλφάβητων στη χώρα μας. Οι αναλφάβητοι έχουν μειωθεί σχεδόν κατά 300 χιλιάδες άτομα ή κατά 3,5% στο σύνολο του πληθυσμού άνω των 15 ετών την τελευταία δεκαετία. Η άνοδος του βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου των πολιτών, η απουσία έντονων κοινωνικών αναταράξεων, η εγγύτητα πρόσβασης στα σχολεία και η τάση αύξησης παρακολούθησης του νηπιαγωγείου πιστεύω πως αποτελούν τους κυριότερους λόγους μείωσης των αναλφάβητων στη χώρα μας. Σε ανάλογη έρευνα στοιχείων της UNESCO (UNESCO ε, 2008) (εθνικές απογραφές 1981 - 2001 και εκτιμήσεις για το διάστημα 2005 - '07) που εμφανίζονται στο Σχ.4, παρατηρείται ανάλογη μείωση του ποσοστού, επιβεβαιώνοντας τα παραπάνω στοιχεία, καθώς τα στοιχεία αναφέρονται στα άτομα που δήλωσαν πως δεν γνωρίζουν καθόλου γραφή και ανάγνωση. Μάλιστα το ποσοστό των εγγράμματων νέων μεταξύ 15 και 24 ετών ξεπερνά το εντυπωσιακό 99%.

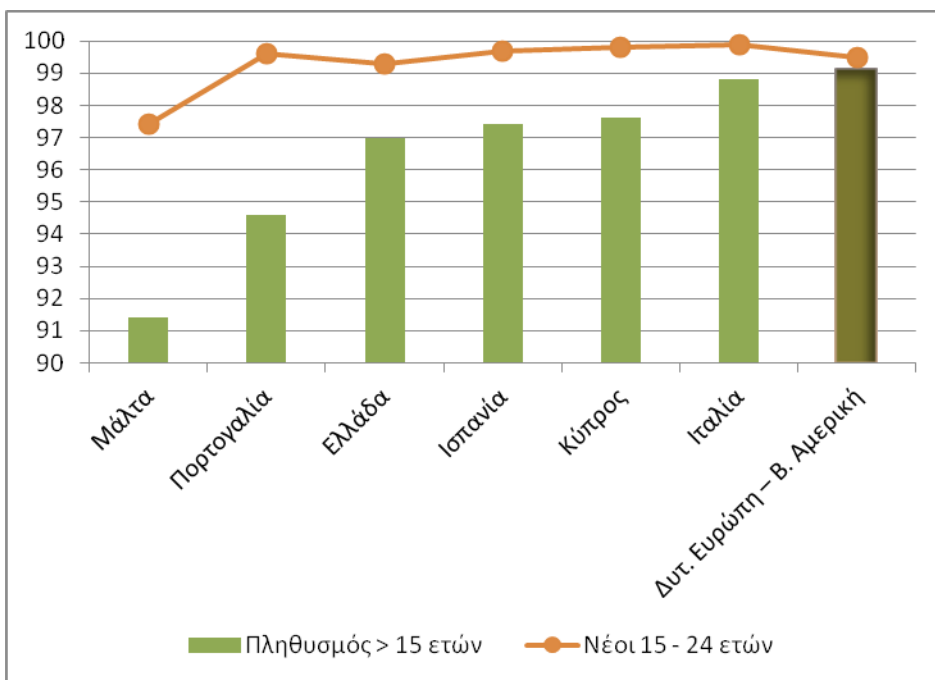

Σχήμα 4 Εξέλιξη αλφαριθμητισμού στην Ελλάδα (Στοιχεία: UNESCO)

Συγκριτικά στοιχεία ανά τον κόσμο

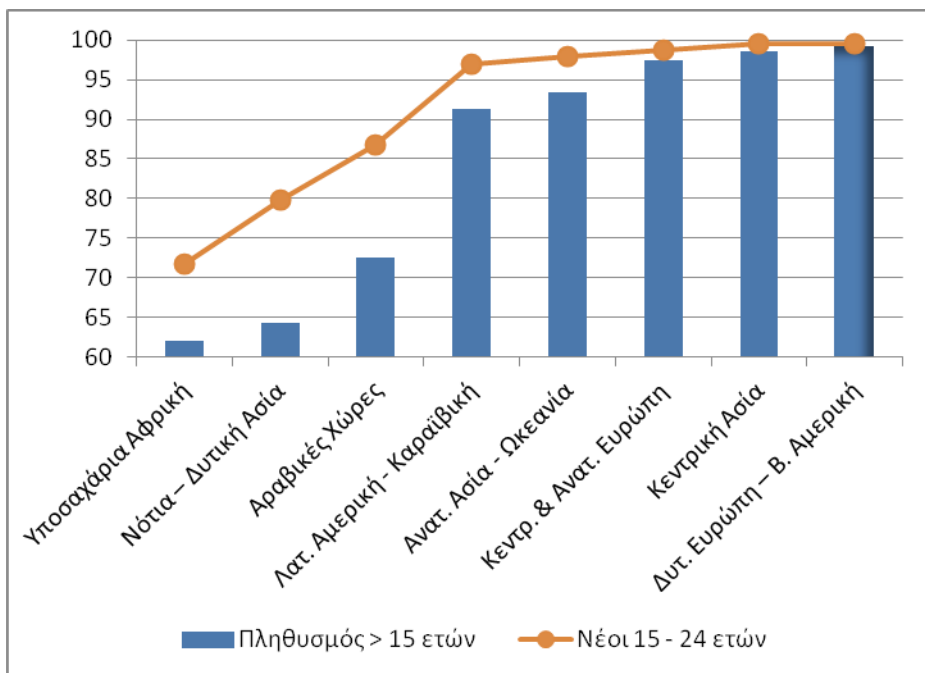
Αναζητώντας στοιχεία για τα επίπεδα αναλφαριθμητισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, ανατρέξαμε στις αναφορές της UNESCO (ο.π.) για το 2006. Μελετώντας τους πίνακες με έκπληξη διαπιστώθηκε πως οι περισσότερες βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες δεν δίνουν στοιχεία, μη αποδεχόμενες την ύπαρξη αναλφαριθμητισμού στην επικράτειά τους (Σουμέλης, 1993: 31). Η αλήθεια είναι πως πράγματι το ποσοστό των ατόμων που δεν γνωρίζουν καθόλου γραφή και ανάγνωση είναι ιδιαίτερα χαμηλά στα ανεπτυγμένες χώρες, όπως δείχνουν και τα Σχ.5 και 6. Αυτό όμως που πρέπει να τονίσουμε είναι πως οι λειτουργικά αναλφάβητοι σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως καθορίζεται η έννοια σε σχέση με τις σύγχρονες απαιτήσεις, τείνουν να αυξηθούν και να γίνουν τροχοπέδη στην αναπτυξιακή πορεία της ΕΕ. Χαρακτηριστικά όπως αναφέρεται στη έκθεση σχετικά με τον αναλφαριθμητισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2002): *“Ακόμη και στη Σουηδία, τη χώρα με τα υψηλότερα αποτελέσματα*

στην εξέταση αυτή, ποσοστό 8% του πληθυσμού των ενηλίκων αντιμετώπιζε σοβαρό έλλειμμα στοιχειώδους παιδείας στην καθημερινή ζωή και την εργασία”. Στα Σχ. 5 και 6 φαίνονται τα ποσοστά αλφαριθμητισμού στην χώρα μας και τις μεσογειακές χώρες της ΕΕ που δίνουν στοιχεία, καθώς και τα ποσοστά ευρύτερων περιοχών του κόσμου (UNESCO ε, 2008).

Σχήμα 5 Ποσοστά αλφαριθμητισμού στις μεσογειακές ευρωπαϊκές χώρες (Στοιχεία: UNESCO)

Παρατηρούμε πως σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες που δίνουν στοιχεία, η κατάσταση στη χώρα μας δεν είναι ικανοποιητική, που σημαίνει πως πρέπει να εντείνουμε ακόμα περισσότερο τις προσπάθειές μας. Τα στοιχεία επίσης που επεξεργαστήκαμε δείχνουν πως ο αναλφαριθμητισμός είναι γένους θηλυκού, επιβεβαιώνοντας την κατάταξή τους στις μειονεκτούσες κοινωνικά ομάδες.

Σχήμα 6 Ποσοστά αλφαριθμητισμού στον κόσμο (Στοιχεία: UNESCO)

Τα στοιχεία της ομάδας των ατόμων νεαρής ηλικίας φανερώνουν μια τάση μείωσης του φαινομένου τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, κάτι που δείχνει πως υπάρχει σοβαρή προσπάθεια ανάσχεσης του αναλφαριθμητισμού στο αρχικό στάδιο της σχολικής ηλικίας.

Εφαρμογή πολιτικών κατά του αναλφαριθμητισμού

Το πρόβλημα του αναλφαριθμητισμού στην Ελλάδα, εφόσον έχει να κάνει και με το πλαίσιο αναφοράς του πληθυσμού που εξετάζουμε, “καθίσταται ακόμη οξύτερο στην εποχή μας, που οι ριζικές αλλαγές στον επιστημονικό, τεχνολογικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα, προβάλλουν επιτακτική την ανάγκη για επικαιροποίηση και διαρκή αναβάθμιση των γνώσεων και των δεξιοτήτων των πολιτών, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις της προσωπικής και εργασιακής τους ζωής”, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά το

μήνυμα του ΥΠΕΠΘ στα πλαίσια της παγκόσμιας μέρας κατά του αναλφαβητισμού (ΥΠΕΠΘ, 2008). Ο αναλφαβητισμός οδηγεί σταδιακά στον κοινωνικό αποκλεισμό μεγάλες ομάδες πληθυσμού όπως οι τσιγγάνοι, οι παλιννοστούντες, οι μετανάστες, τα άτομα με αναπηρία, οι φυλακισμένοι, οι τοξικομανείς και άλλες κοινωνικά ευάλωτες κατηγορίες.

Για να μειωθεί το φαινόμενο απαιτούνται δράσεις που στοχεύουν τόσο στα παιδιά σχολικής ηλικίας δρώντας προληπτικά, όσο και στους ενήλικες με διορθωτική παρέμβαση. Ενέργειες αλφαβητισμού ενηλίκων εντάσσονται συνήθως σε ευρύτερα προγράμματα, εκτός αν πρόκειται για ομάδες με έντονες γλωσσικές ανάγκες (Σουμέλης, 1993: 60). Τα πρότυπα που εφαρμόζονται ποικίλουν από το συγκεντρωτικό σύστημα που εφαρμόζεται κυρίως στη χώρα μας, μέχρι το αποκεντρωμένο όπως οι συνεταιρισμοί και άλλοι παρόμοιοι φορείς έχουν τον έλεγχο.

Στην Ελλάδα η Γενική Γραμματεία Επιμόρφωσης Ενηλίκων, που πρόσφατα μετονομάστηκε σε Δια Βίου Μάθησης σηματοδοτώντας και μια αλλαγή φιλοσοφίας, είναι ο επιτελικός φορέας στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων που σχεδιάζει, συντονίζει και υλοποιεί ενέργειες που αφορούν στη διά βίου μάθηση, μεταξύ αυτών και η βασική εκπαίδευση ενηλίκων, δηλαδή η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και η συμπλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (ΓΓΔΒΜ, 2008). Σε αυτήν υπάγεται το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων που έχει αναπτύξει δομές όπως τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων και οι Σχολές Γονέων, καθώς και αυτόνομες δράσεις όπως τα προγράμματα “Εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης σε εργαζόμενους μετανάστες”, “Εκπαίδευση και Συμβουλευτική Υποστήριξη των οικογενειών των Τσιγγάνων, Παλιννοστούντων και Μεταναστών”. Κύρια αποστολή αυτών είναι η καταπολέμηση του οργανικού αναλφαβητισμού στους πολίτες, ενώ άλλα προγράμματα όπως το “Εκπαίδευση ενηλίκων στην απόκτηση βασικών δεξιοτήτων στις Νέες Τεχνολογίες”, στοχεύουν στην

ανάπτυξη δεξιοτήτων που αφορούν στο λειτουργικό αναλφαβητισμό. Όλες αυτές οι προσπάθειες εντάσσονται στην στρατηγική της κοινωνικής ένταξης και της αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού (Βεργίδης Δ., 2005: 104). Οι Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης που στο παρελθόν αποτέλεσαν ιδιαίτερα δυναμικό φορέα στην εκπαίδευση ενηλίκων, θα μπορούσαν να αναπτύξουν προγράμματα αλφαβητισμού είτε στα πλαίσια ιδιαίτερης θεματικής ενότητας είτε ενταγμένα στις ήδη υπάρχουσες. Η λειτουργία τους βέβαια δεν πρέπει ούτε να ανταγωνίζεται, ούτε να επικαλύπτεται με παρόμοιες δράσεις των ΚΕΕ, αλλά να αλληλοσυμπληρώνεται με στόχο την ολοκληρωμένη κάλυψη των αναγκών που διαπιστώνονται στα ενδιαφερόμενα άτομα.

Συμπεράσματα

Το φαινόμενο του αναλφαβητισμού είναι ένα βαθύ και εκτεταμένο πρόβλημα που απασχολεί όλες τις σύγχρονες κοινωνίες. Με την εργασία αυτή προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε την έννοια, τις μορφές του, τα πιθανά αίτια και την έκτασή του στην Ελλάδα, την ΕΕ και τον κόσμο, ώστε να κατανοήσουμε τη σημασία εφαρμογής των προγραμμάτων που αναπτύσσονται για την εξάλειψη του φαινομένου. Δεδομένης της δυσκολίας των πολιτών να δημοσιοποιήσουν την αδυναμία τους στις βασικές δεξιότητες ανάγνωσης, γραφής και μαθηματικών πράξεων, οι φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων οφείλουν να αναπτύξουν δράσεις συνεχούς διερεύνησης και καταπολέμησης του προβλήματος.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Βεργίδης Δ., Πρόκου Ε., *Σχεδιασμός, Διοίκηση, Αξιολόγηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων: Στοιχεία Κοινωνικοοικονομικής Λειτουργίας και Θεσμικού Πλαισίου*, Τόμος Α', ΕΑΠ, Πάτρα 2005.

ΓΓΔΒΜ, *Αρχική σελίδα*, 2008, διαθέσιμη στον δικτυακό τόπο:
<http://www.gsae.edu.gr> (2 Νοε. 08)

ΕΚΕΒΙ, *Πανελλήνια έρευνα για τον αναλφαβητισμό*, 1998, διαθέσιμη στον δικτυακό τόπο:
<http://www.ekebi.gr/appdata/documents/erevnes/analfavit.zip> (2 Νοε. 08)

ΕΣΥΕ, *Έρευνα εργατικού δυναμικού*, 2008, διαθέσιμη στον δικτυακό τόπο:
http://www.statistics.gr/gr_tables/S301_SJO_1_TS_Q1_98_Q2_08_2D_Y.pdf (2 Νοε. 08)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Έκθεση σχετικά με τον αναλφαβητισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό*, 2002, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A5-2002-0009+0+DOC+XML+V0//EL>, (2 Νοε. 08)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την πρόταση σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά τις βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση*, 2006, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0365+0+DOC+XML+V0//EL>, (2 Νοε. 08)

Ευστράτογλου Α., Νικολοπούλου Β., Παυλή - Κορρέ Μ., *Βασικές διαστάσεις του αναλφαβητισμού στην Ελλάδα*, ΕΕΕΝ, Αθήνα 2006.

Σουμέλης Κ., *Ο αναλφαβητισμός στις χώρες της ΕΟΚ - τόμος 1*, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1993.

ΟΟΣΑ, *Glossary*, 2008, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<http://www.oecd.org/dataoecd/36/7/35325710.pdf> (2 Νοε. 08)

ΥΠΕΠΘ, *Δελτίο τύπου της 7-9-2008*, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
http://www.yperph.gr/docs/07_09_08__mhnyma_yperph_080908.doc (2 Νοε. 08)

UNESCO α, *Literacy Portal*, 2008, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=53553 (2 Νοε. 08)

UNESCO β, *Institute for Statistics*, 2003, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.uis.unesco.org/ev.php?ID=5013_201&ID2=DO_TOPIC (2 Νοε. 08)

UNESCO γ, *Education for All Global Monitoring Report: Understandings of literacy*, 2006, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
http://www.unesco.org/education/GMR2006/full/chapt6_eng.pdf (2 Νοε. 08)

UNESCO δ, *Institute for Statistics, Glossary*, 2008, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<http://www.uis.unesco.org/glossary/Term.aspx?name=Literacy&lang=en> (2 Νοε. 08)

UNESCO ε, Institute for Statistics, *Costum Tables*, 2008,

διαθέσιμος στον δικτυακό τόπο:

http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/document.aspx?ReportId=136&IF_Language=eng&BR_Topic=0 (2 Νοε. 08)

© Θανάσης Βασιλόγιαννης

avasi@sch.gr

Αθήνα, 2009

ISBN 9781301877294

9 781301 877294 >
